

Fauna

cena: 35 Kč / 39Sk

KUDLANKY - II. část

O naši kudlance

• Samec krátce po dospělostním svleku a nymfa - CHKO Bukovské vrchy.

Kudlanka nábožná (*Mantis religiosa*) Linné 1758

Přestože je velmi známým druhem hmyzu, z laické veřejnosti se s ní setkal jen málokdo. Mimo to, že má velmi dobré maskování a odhalit ji dokáže často jen „cvičené oko“, má na území našeho státu nesouvislé rozšíření. Vyskytuje se jen v nejteplejších oblastech jižní Moravy. U nás se s ní můžeme setkat například v CHKO Pálava nebo NPP Václavské písky a v několika dalších lokalitách v tomto kraji. V poslední době však bývá nalézána i severněji. Jedná se sice o lokální nálezy, u nichž se nepředpokládá výskyt stabilnější populace, lokality však přesto úmyslně nebudu uvádět. Typická je pro výše uvedené oblasti. Na Slovensku je tento druh hojnější a vyskytuje se téměř všude mimo horské oblasti. Z globálního hlediska se tento druh vyskytuje v Evropě od Portugalska na západě, pokračuje přes Španělsko, jižní Francii a Apeninský poloostrov, ve střední Evropě přes Rakousko, Českou republiku, Slovensko, Maďarsko až na Balkán (včetně středomoř-

ských ostrovů - Sicílie, Krk., Kréta) až po Turecko na východě. Její výskyt pokračuje do dálné Asie až po Japonsko. Původní je také v Africe. Zavlečena byla do Austrálie a USA. Na tomto obrovském areálu vytváří několik subspecií. V Evropě je severní hranice jejího výskytu v Polsku, Horní tok Visly.

Typickým biotopem tohoto druhu jsou nejrůznější kopcovité terény, jižní silně exponované svahy spíše s řídkou vegetací a dostatkem vhodné potravy. Často jsem se s ní však setkal i v okolí městských aglomerací, v zahradách, na železničních náspech, v teplých údolích kolem řek i na intenzivně obhospodařovaných (sečených, a jinak zemědělsky využívaných) plochách - pastvinách, vinicích apod. Jejich hojný výskyt na čerstvě posečeném „anglickém“ trávníku mě mile překvapil (východní Slovensko 357 m n. m.). Nadmořská výška není pro kudlanky limitujícím faktorem výskytu. Ve střední Evropě se ale vyskytuje především v nížinách. Vyhýbá se však trvale zamokřeným a lužním oblastem a hustě a souvisle zalesněným lokalitám.

• Lokalita *M. religiosa*; Srbsko, Banát; 67 m. n. m.

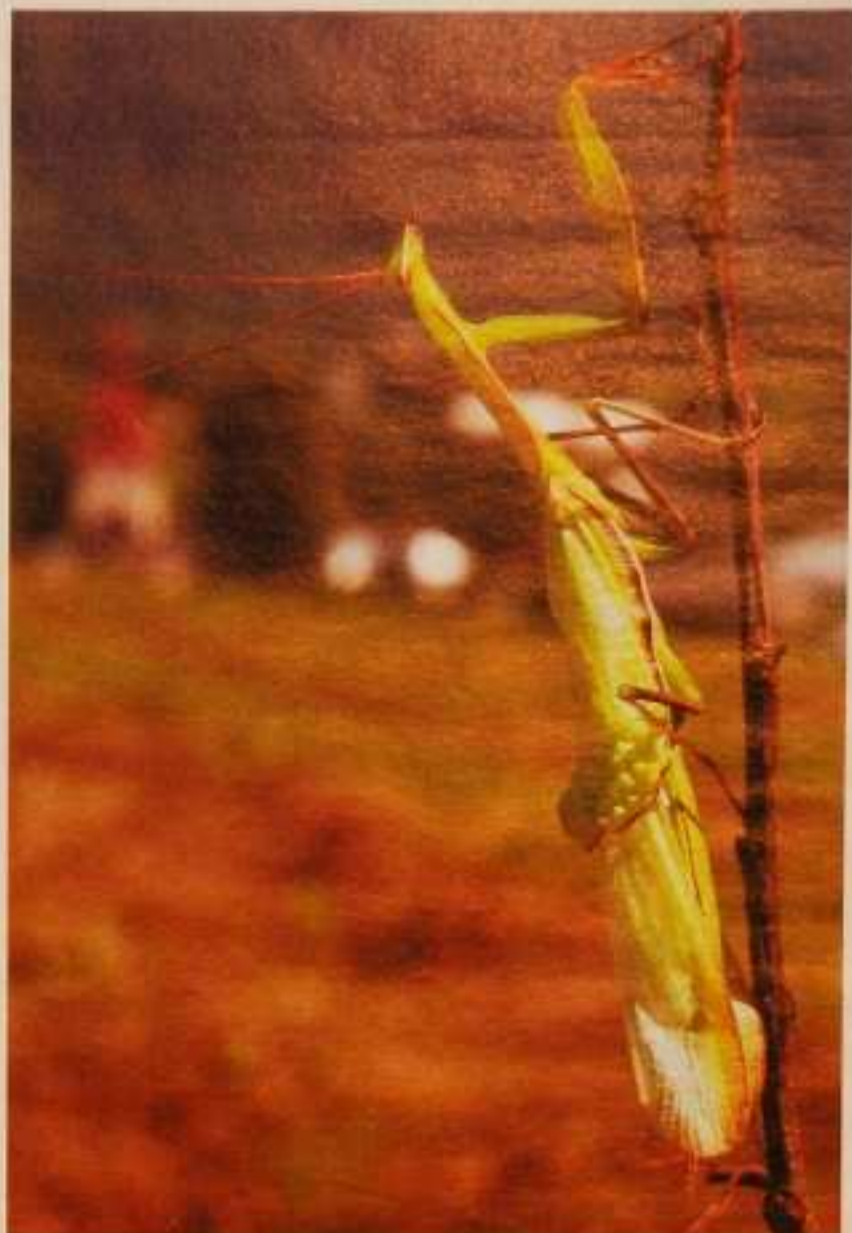

• Srbsko - blízko černohorské hranice, 650 m. n. m.

Vzhledem ke specifickým podmínkám některých lokalit je velmi častý výskyt kudlanky společně s některými dalšími vzácnými druhy naší fauny, které mají podobné ekologické nároky. Z bezobratlých to bývá například kobylka sága (*Saga pedo*), ale i jiný teplomilný hmyz a pavouci, z obratlovců vzácné druhy plazů – ještěrky *L. viridis*, *P. muralis*, užovka *Z. longissimus* a jiné. (Kováčovské kopce, východní Slovensko.)

Z hlediska morfologie se jedná o typický druh podčeledi *Mantinae*. Dospělá samička (*M. religiosa*) měří zhruba 60–80 mm, samečci okolo 45–70 mm. Pohlavní dimorfismus je patrný především podle mohutnější tělesné konstituce samic, jak je tomu ostatně u většiny kudlanek. Samec má také delší tykadla než samička.

Zbarvení je většinou jasně zelené, obvyklý je bílý pásek, který je lemován fialovým nebo červeným táhnoucím se po celé délce těla; po stranách hlavy částečně i přes oko, na hlavohrudí i na křídlech (u nymf na abdomenu). Různé odstíny zelené barvy mohou někdy zvolna přecházet ve žlutou až okrovou nebo dokonce šedou. Zbarvení je částečně dáno podmínkami prostředí, ve kterém se kudlanka dlouhodobě nachází. Na vnitřní straně stehien se nachází bílá černě olemovaná skvrna a několik krémových teček. Tyto skvrny mají patrně význam při obraně, kdy kudlanka roztáhne přední lapavé končetiny, zvedne hlavohruď, rozevře čelisti a staví se proti narušiteli. Přitom roztahuje křídla, o která tře abdomenem, čímž vydává syčivý zvuk. Kudlanka při tom působí jako větší a nebezpečnější zvíře. Konce předních lapavých končetin a jejich chodidla (*tarsy*) jsou často oranžově až červenavě zbarveny. Ostatní končetiny jsou fialově zbarvené, s hráškově zelenými klouby. Tykadla samců bývají také červená.

• Sameček kudlanky nábožně těsně po svleku, jsou patrná napínající se křídla (CHKO Bukovské vrchy, SR).

• Okolí Prespanského jezera, Makedonie, 855 m. n. m.

• NP Galičica, Makedonie, 1400 m. n. m.

Vzhledem k tomu, že tento druh obývá i mírné pásmo, musel vyvinout strategii, jak přežít zimu. Kudlanky u nás dospívají nejen podle podmínek v daném roce, ale také podle podmínek na jednotlivých lokalitách (rozdílná nadmořská výška, teplota, vlhkost, množství potravy atd.). Asi od poloviny srpna se v průběhu následujících 14 dní páří. Samečci v tomto období aktivně vyhledávají samičky. Samečci těchto kudlanek poměrně dobře létají, samičky jsou o něco těžkopádnější. Samičky po páření, obvykle od začátku září až do podzimu, kladou vajíčka do pěnových pouzder (ootěk), které ukrywají do spleti travin, pod uvolněné kameny, na keře, apod. Často můžeme ootěky nalézt na větvičkách osamoc-

• CHKO Bukovské vrchy, 357 m. n. m.

• Zelené zbarvení samice - CHKO Bukovské vrchy.

ně rostoucích keřů v lokalitách kudlanek. V tomto stavu vajíčka, kterých bývá až několik stovek, přečkávají zimu. Mladé nymfy se v našich podmínkách líhnou přibližně na přelomu května a června, vše opět závisí na klimatických poměrech daného roku a oblasti. Ihned po vyhnutí se rozptýlí po okolí. Mladé nymfy většiny kudlanek jsou schopny se pohybovat poměrně rychle. Jejich první potravou bývají často mšice, kterých je v tu dobu obvykle dost, i jiný drobný hmyz. Při dostatku potravy mladé nymfy rychle rostou a svlékají se. Počet ekdýsí je různý podle pohlaví. Zpočátku života jsou zbarveny šedě až hnědově, někdy jsou narezalé. Po několika prvních svlécích získávají zelené nebo žlutavé zbarvení. Nymfy jsou doslova nemastné, musejí totiž během krátkého časového období dospět, reprodukovat a zajistit tak přežití svého druhu. Občas patří mezi kořist tohoto druhu, podobně jako u jiných kudlanek, mladší nymfy stejného druhu, někdy však také stejné veliké. Potkali-li se však dvě kudlanky stejného pohlaví, snaží se obvykle jedná druhou zastrašit výše popsaným obranným chováním. Mezi nejčastější potravu nymf i imág kudlanek patří saňčata (*Acrida*) a kobylky (*Eosifera*),

které s nimi sdílejí biotop. Živí se však také mouchami a jiným dvoukřídlým hmyzem (*Diptera*), na který úhají na květech miřkovitých (*Apiaceae*) rostlin. Bez problémů lapají rovněž vosy, včely, pavouky, housenky a larvy jiného hmyzu i motýly. Vyhybají se pouze plošticím, patrně kvůli jejich obrannému zápachu. Dospělá vzrostlá samička je schopna ulovit i drobné obratlovce, například mláděte ještěrek (*L. agilis*, *P. muralis*, a *L. viridis*) nebo právě metamorfované žáby (třeba rosnáčka zelenou *Hyla arborea*). Samy kudlanky se však navzdory všem jejich obranným mechanismům stávají kořistí jiných predátorů. Loví je nejčastěji ptáci (pěvci *Passeriformes*) jako například šibek (*Lanius collurio*) nebo straka (*Pica pica*), větší hlodavci a hmyzožravci, ještěrky a žáby, kdy se potravou řetězec zase obrací. Najdou však nepřátele i mezi hmyzem - nymfy jsou častou kořistí nejčastějších pavouků, kobylek nebo dřevních ploštic.

Kudlanky tráví většinu času nehybně ukryty ve vegetaci. Poměrně často jsem je však našel i v terénech téměř bez vegetace, kde se vyhřívaly na slunci a při vyrušení se rychle, ale jen na krátkou vzdálenost, rozutekly do okolí. V případě dalšího pronásledování předváděly typická obranná gesta s roztáčenými křídly.

Kudlanka nábožná je v České republice i na Slovensku chráněna jako ohrožený druh entomofauny. Přesto se stává častým objektem pro pozorování u amatérských entomologů, zejména z řad mládeže. Proto zde v krátkosti popíšu její základní požadavky. Chov tohoto druhu není až tak náročný, jako nádrž jim postačuje pet láhev nebo skleněná láhev vybavená větvíčkou, substrát není rozhodující. Teplota postačuje pokojová, dobré však je, mají-li možnost se někde vyhřát. Potrava je nejlepší přirozená a co nepestřejší (smýkány hmyz). Ouděky je vhodné nechat přezimovat například na balkoně ve sklenici nebo i v lednici. Jako potravu malých nymf jsou vhodné mšice, přijímají i jiný hmyz vhodné velikosti. Při svlékání je nutná vyšší vlhkost. K páření lze připouštět imaga starší alespoň deset dní od posledního svléku. S pářením obvykle nebudou problémy, sexuální kanibalismus je u tohoto druhu poměrně běžný. Dospělé samice v zajetí mohou žít značně dlouho a mohou vytvořit i deset oocytů. Sběr jednotlivců nepova-

• Dospělá samice se žlutohnědým zbarvením - Chorvatsko.

